Lackfi János

A lelkiösmeret szava

Epizód Luther Márton életéből – animációs forgatókönyv

(Csörömpölve megy a kocsi Lutherrel, rajta kívül pár szerzetes ül rajta, és fegyveresek, a kocsi előtt lovagol császári zászlót lobogtatva a birodalmi Herold. Áttűnés, a császári rendeletet cirkalmazza valaki, s közben halljuk is a szöveget.)

Vádló hangja: Adatik tudtára mindeneknek ezen császári rendelet, melynek értelmében minden rendek és rangok számára megparancsoltatik, hogy a Luther Márton ágoston-rendi testvér nevét kopertán viselő mindennemű theologiai munkák…

(A szöveg folytatódik, de közben már Luthert látjuk, amint útközben a kocsiból kiszállva a falragaszt nézi, rajta a rendeletet, mely az ő hangján hallatszik tovább…)

Luther: …nyomattatott kötetecskéi elkoboztassanak, máglyán vagy más eleven házi tűzön nyilvánosan vagy zárt kapuk megett szaporán megégettessenek…

(A kocsi megy tovább, a kamera mind magasabbról, mind kisebbnek mutatja, végül egy korabeli, díszes térképet látunk, melyen végigszalad egy apró pont, megtéve a Wittenbergtől Wormsba vezető utat. Hirtelen Worms kapuját látjuk, a kocsi megáll, a szerzetes leugrik, ölében tartott Bibliája leesik, hiába kap utána. Ahogy lehajol érte, a könyv nyitva van, látjuk a betűket, és halljuk az idézetet.)

A Biblia hangja: Nem azért jöttem, hogy békességet bocsássak e földre, hanem hogy fegyvert. Mert azért jöttem, hogy meghasonlást támasszak az ember és az ő atyja, a leány és az ő anyja, a meny és az ő napa közt.

(Megszólalnak a Luthert fogadó trombiták.)

Szolgáló: Nézd, a szegény barátot! Úgy fogadják, mint egy nagyurat!

Másik szolgáló: De úgy viszik, mintha vesztőhelyre.

Szolgáló: Azért őrzik hét lakat alatt, nehogy elveszejtsék ellenfelei.

Másik szolgáló: Vagy a hívei.

Szolgáló: Ki barát, ki ellenség itt, ugyan, ki tudja?

Férfihang: Érti ezt a fészkes nyavalya. Az egyik a pápával, a másik a pápa ellen. Még a végén kiirtják egymást, és nem marad szerzetesünk egy se.

Másik férfihang: Attól te ne félj, amíg a mi zsírunkból futja, mindig lesznek szerzetesek!

Szolgáló: Bátor lélek ez a Luther, hogy idemerészkedik. Csak a minap is megégettek nehány dominikánust, mert a nagy csodavágyásban krisztusi sebeket fabrikáltak egy noviciusra.

Férfihang: Az égetés nem tréfadolog, kormol az ember húsa, serceg, durrog, mint a nyárson forgatott ökör faggya.

Másik szolgáló: Ugyan, szerzetesi perpatvar ez az egész. Még a pápa is jófejű embernek véli Márton testvért. Kicsit megszuttyongatják, aztán mehet vissza a kolostorába levendulát locsolni.

Férfihang *(A fickó Luther elé ugrik, rácsimpaszkodik, ellátja jó tanácsokkal, de aztán félretolják)*
Fogadj meg egy jó tanácsot: ő szent felsége etikettje értelmében tanácsos lenne, ha kifejtenéd nagyrabecsülésedet az ősi német törzsökből sarjadt nemes ifjúi vér, földünk sziklaszilárd védelmező pajzsa...

(A szerzetest egy díszes ajtóhoz kísérik, az magától kitárul, látjuk a wormsi püspöki palota belső terét. Hatalmas gótikus ablakok eresztik be a délutáni fényt, mely csak még drámaibbá teszi a teremben uralkodó sötétet. Fáklyák villognak mindenfelé, a sebbel-lobbal közlekedő urak kíséretének kezében. A kor egész divatos ruhatára felvonul, a falaknál, a stallumokban kíváncsi urak sora, de középütt is rengeteg előkelőség álldogál, harisnyás piperkőcök és talpig vasba öltözött martalócok ledér hölgyekkel, különböző világi és szerzetesi öltözékeket viselő papi személyek és visszafogott öltözetű tanácsnokok.)

Vádló *(A címek, rangok felsorolásától kezdve a Hang elhalkul és háttérként szolgál a következő dialógusokhoz.)*
Kéretjük felséges színünk elé a tiszteletreméltó, kedves és ájtatos Luther Márton ágoston-rendi barátot...

Károly császár *(Kíváncsian a barátra néz, majd előhúzza az óráját, gyönyörű, díszes szerkezet, megnézi, 4 óra 3 percet mutat. Károly bosszúsan néz Lutherre, majd a püspöki palota termének díszes, nagy órájára esik tekintete, azon 4 óra lesz 1 perc múlva. Károly felszisszen, és fejcsóválva a nagy órához igazítja a sajátját.)*
Carramba! Leüttetem az átkozott órásmester fejét.

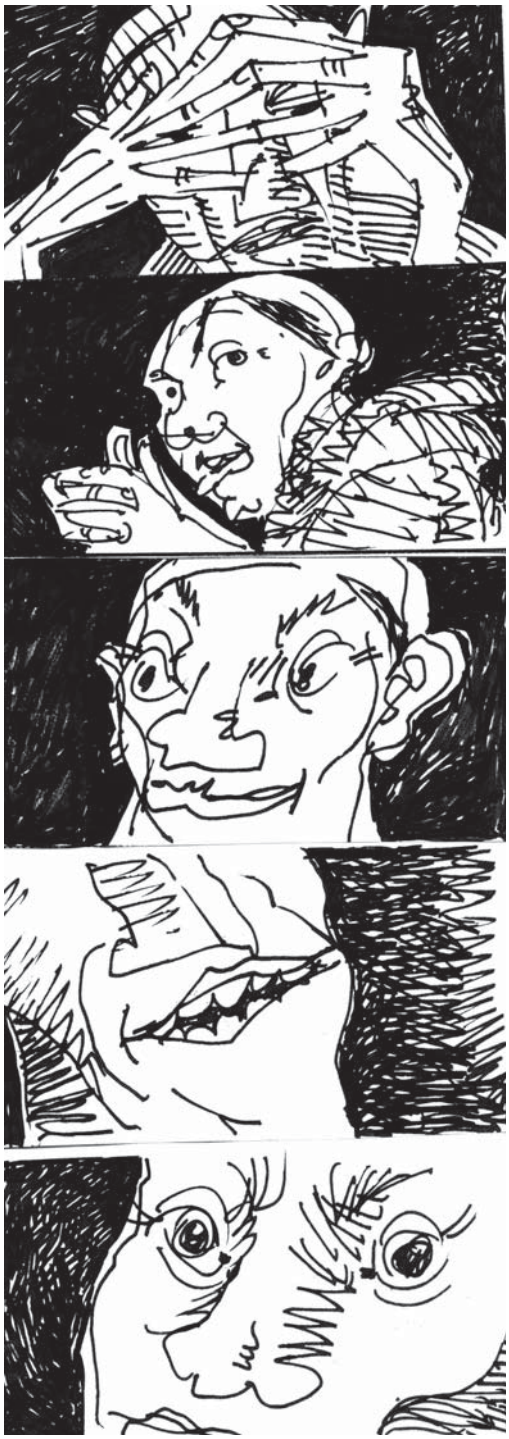

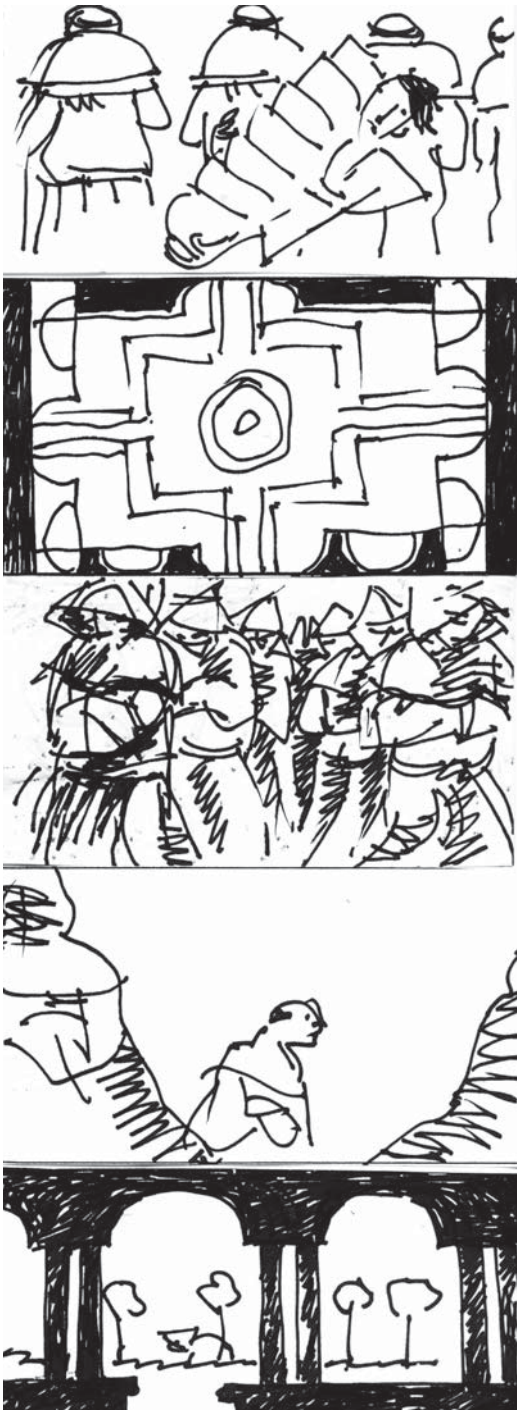

...kinek az egyházi tanításokkal, s a római Szentszék tekintélyével kapcsolatos téziseit ezennel meghallgatni, és azoknak benső tartalmát megvizsgálni máltóztatunk, mi, Károly, Isten kegyelméből választott római császár, a birodalom mindenkori gyarapítója...

Követ *(Lihegve érkezik, suttog Károly fülébe.)*
Fogytán az időnk, felség. Valenciában lázongások törtek ki... Zamora püspöke csapatai élén sarcolja sorra a városokat, kifosztja a kolostorokat, és véres szájjal prédikál...
(Miközben beszél, látjuk Spanyolország térképet és rajta apró sárkányokként az ellenségek mozgolódását. Majd egy korona indul el kacskaringós úton észak felé: a császár utazását látjuk északra.)
A francia seregek a határon toporzékolnak, nagykövet úr tarsolyában alighanem ott lapul a hadüzenet...
(Károly megkeresi szemével a francia nagykövetet, aki kétértelmű udvariassággal odabiccent.)
Ez a sok potyaleső itt mind felséged vesztére esküszik...

Vádló *(közben háttérben folytatja)*
...Németország, Spanyolország, a két Szicília, Jerusálem, Magyarország, Dalmácia, Horvárország, et cetera királya, Ausztria főhercege, Burgundia hercege, Habsburg, Flandria és Tirol grófja, Afrika és Ázsia uralkodója, et cetera, et cetera...

(Egy padon Luther könyveit látjuk sorban kirakva. Kezében a Biblia.)

Luther *(Odataszigálják, térdet hajt a Császár előtt)*
Itt állok. Másként nem tehetek. Isten engem úgy segéljen. Ámen.

Vádló *(arca esetleg nem is látszik, a könyveket sorra felemelik, látszanak a korabeli stílusban nyomtatott címek)*
Pro primo: elismered-e itt nyilvánosan a magadéinak azokat a könyveket, amelyeket a neved alatt terjesztenek? Pro secundo: fenntartod-e azok tartalmát, avagy vissza kívánsz vonni belőlük valamit? Ezen művek az alább következőek...

(Miközben a címeket olvassák, hirtelen váltással könyveseket látunk, akik ezeket a Luther-füzetkéket pakolják ki standjukon. Egyszeriben felbukkan egy kivont kardú, páncélos, sisakos spanyol lovag, szétszórja a könyveket, felborogatja a standot, egy másik láncsóvát vet rá, és baromfikat, zöldségeseket félresöpörve, majd sikátorokon keresztül üldözik a fejveszetten menekülő könyvkereskedőt. A piacozók döbbenten nézik a jelenetet, de közbeavatkozni senki sem mer.)

...A búcsúról és a kegyelemről, Ajánlat, Astercisi avagy germanusul Csillagocskák, Az egyház babilóni fogságáról, Előadások a Zsoltárokról, Előadások Pál apostolnak a rómaiakhoz írt leveléről, A keresztény ember szabadságáról, A kereszténység állapotának megjavítása ügyében, Magyarázatok a búcsúkhoz avagy latinusul Resolutiones, A pápa és hívei könyveinek elégetéséről, Válasz VIII. Henrik királynak...

Luther *(halkan beszél)*
Legméltóságosabb császári felség, nagyméltóságú urak, magam írtam valamennyit, bárha minden egyes kiadást nem saját magam felügyeltem, így aztán ki nem zárhatom, hogy a szövegbe emitt-amott egynémely túlzások is be ne csúsztak légyen. Nem az udvarnál, hanem egy szerzetesi cellában töltöttem eddigi életemet, az én tusám a keresztyéni jó lelkiösméret tusája, és nem sakkjáték. Írva vagyon azonban *(Rácsap a kezében tartott Bibliára, mire az eddigi zsivajgás döbbenten elhallgat.)*

A biblia hangja: Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, én is megtagadom azt az én mennyei atyám előtt.

Luther: Nem tagadok hát meg semmit, ami könyveim velejéhez tartozik, ám elővigyázatlanságból előfordulhat, hogy amit itt most mondandó leszek, túl sokra sikeredik avagy túl kevésre. Kérek hát felségedtől kerek huszonnégy óra gondolkodási időt, hogy a holnapi napon, szakasztott ugyanezen időben, gondolataimat csekély csokorba fogva felséges színe elé tárhassam.

(A tömegben hitetlenkedő, csalódott moraj kél, ámuló arcokat látunk gyors egymásutánban, míg végül megállapodunk a Császár arcán, akinek többen sutyorognak a fülébe. Végül kimérten ő is mond valami, amit nem hallunk.)

Vádló: Kegyelmes császárunk döntése értelmében Martin Luther testvér megfontolhatja a választ, egészen holnapig, amikor is színünk előtt ismét meg kell jelennie. Válaszát nem nyújthatja be írásban, és nem olvashatja feljegyzésből, az eleven szó erejével kell megfelelnie.

(A fogadóban vagyunk, nagy asztaltársaság, hangos viták. Ki-be járnak a cselédek nagy ajtócsattogással, kezükben tálakkal, borral. Az urak a cselédeket csipdesik, esznek-isznak.)

Hang: A papoknak sem savó folyik az ereikben. Van nálunk egy ilyen nagyhangú barátféle, uj, de jóízűeket predikál! Döngeti a pulpitust, és azt kurjongatta a szószékről, hogy fel kell koncolni a francúzokat, felperzselni egész Itáliát!

Másik hang: Úgy van, miénk lesz Olaszország! Micsoda borok vannak arra!

Hang: És micsoda nők!

(Márton testvér átvág a tömegen, mely próbálja feltartani, becsapja és bereteszeli a boltíves ajtót maga után, és magára marad. Kintről még hallatszik a zsivajgás, kiabálás, részeg nótázás.)

Luther: *(Lerogy a térdeplőre, és a feszület előtt imádkozni kezd.)*
Édes Krisztusom, magam maradtam, miként te az Olajfáknak hegyén. Péter alszik, János alszik, mit tegyek?...

Hiszen mi is a bűnöm? Le mertem írni, vegyen bátran ki-ki búcsúpapirost magának, akár egye-vegye meg az egész nyomdát, ámde lusta és álmos keresztyénség az efféle, nem szolgál rá a krisztusi nevezetre. Hiszen a papiros mit sem használ, ha eleven hit bennetek nincsen! Ha ki alamizsnálkodni kíván, százszor inkább szórja javait ínségben senyvedő felebarátaira, mintsem hogy a Római pápának juttatná a Péter-bazilika építésére vagy a másik, a bal zsebébe. Aki mást mond, az félrevezet, vagy a lelkedet az erszényedben keresi, és erszényed kedvesebb is neki, hogysem lelked...

És most mind ellenem támadnak, olyan lettem, akár a toportyánok közé vettetett bárány. Meglehet, uram, ártatlan bárány nem vagyok, hiszen te vagy az egyedüli bárány, ki értünk feláldoztattál, véred árán megváltottál...

S hátha csak egy vagyok a hamis próféták között, ki zendülést szít? Hátha végső órámon hiába mondom neked: „Uram, Uram, hiszen az utcánkban jártál, hiszen ismersz engem”? Azt feleled tán: „Bizony mondom, nem ismerlek tégedet.” És azt feleled: „Te hamis és lusta szolga, menj a külső sötétségre, ott lészen sírás és fogaknak csikorgatása.” De hiszen egész nap szőlődben fáradozom, Uram, méltó a munkás a maga bérére. Jóllehet nem vagyok méltó, hogy az én hajlékomba jöjj, szólj bár egy szót, és meggyógyul az én lelkem.

(Kakaskukorékolás, és Luthert a hajnal ott találja a térdeplőre dőlve, alva, lelógó karral. Felette a feszületen kitárt karú corpus. Dörömbölnek az ajtón, mire felriad és összeszedelőzködik. A következő képsor már bírái előtt mutatja, minden ugyanolyan, mint tegnap, csak még sötétebb van. Nagy a hangzavar, semmit nem hallani. A szerzetes hátraveti csuklyáját, majd két keze az égbe röppen, két fényes galamb válik ki belőlük, és kap a magasba. Mindenki ámulva hallgat el.)

Luther: A nevem alatt eleddig megjelent írások háromféle természetűek. Elsőben is a hívek épülésére szolgáló misztikus elmélkedéseimet semmiképpen nem vonhatom vissza, minthogy ezekben még tiszteletreméltó ellenfeleim sem találtak ha csak egy mákszemnyi kivetnivalót sem.

(A tömeg hümmög, ámul.)

Másodikként említeném a pápasággal kapcsolatos iratokat, melyeknek alapját nem mendemondákból, hanem Rómában tett látogatásom alkalmával ennen tapasztalásomból szerzettem. Tanú rá maga a földkerekség, hogy a pápai törvények és az emberektől származó tanok farizeusi módon mind csak gúzsba kötik, kínozzák és gyötrik a hívők lelkiösméretét...

(A hallgatóság helyeslő morajban tör ki.)

...Ha ezeket visszavonnám, éppen ama szegény keresztyéni népet hagynám cserben, melynek a tudós támogatásra csakúgy, mint ő császári felsége támogatására, éppenséggel a leginkább szüksége vagyon.

(Éljenzés.)

Harmadikként szólnék ellenfeleimmel folytatott vitáimról. Nem tanúsítottam talántán emez alkalmakkor szerzeteshez illő alázattal. Ámde midőn a féltett kertben kecske garázdálkodik, husánggal menne neki felséged, avagy éppen tollas legyezővel?

(A király hallgatja a fülébe sutyorgó tolmácsot, hirtelen bosszankodva csukja össze legyezőjét, mellyel eddig hűtötte magát.)

Miként vonhatnám hát ezeket vissza anélkül, hogy ellenfeleim a maguk véleményétől akár egy tapodtat is tágítottak volna?

(Morajlás.)

Krisztus urunk így beszélt: „Ha gonoszul szólottam, tégy bizonyságot a gonoszságról! Mármost ha ő, aki tudván tudta, hogy minden igéje igaznál igazabb, nem vonakodott meghallgatni a tanításai ellenében szóló bizonyságot, mennyivel inkább óhajthatom én, tévedhető, utolsó szolga, ugyanezt! Vagyis ha akad itt közöttetek valaki, aki kimutatná tévelygéseimet a Szentírásból magából, magam leszek az első, aki máglyára vetem írásaimat!

(Felkapja a padról a nagy halom könyvet, és a földre ejti, ahol szétszóródnak. Kezében egyedül és diadalmasan Bibliáját tartja.)

A CSÁSZÁR TANÁCSADÓI: Non capisco... Je ne comprends pas... Non comprendo... Don't understand... Ismételje meg latinul!

LUTHER: Boldog vagyok azonban, hogy Isten Igéjéért ilyen tusák dúlnak a világban. Az apa fia ellen, és a fiú apjára támad... Nem engedhetünk hát szigorunkból! A birodalom, mely önmagával meghasonlik, szerteporlad. Olvasta-é ifjú felséged a könyvben, melyet kezemben tartok, a fáraó veszését, Babilón királyának és Izrael meghasonlott királyainak bukását? Isten hiábavalóvá teszi a hamisak tanácsát, és az ő okoskodásaikat romba dönti, csontjukat szétszórván a széles harcmezőn! Ezennel ajánlom magam Legszentebb Felséged és Nagyméltóságtok kegyelmébe, és alázatosan kérem, hogy ellenségeim ármánykodása miatt kegyetekből ki ne vessetek...

(Éljenzések és fujjolások, mindenki vitatkozik, egymást kérdezgeti.)

VÁDLÓ: Ha nem bírja már szusszal, ennyi is elég, Doktor uram!
(Luther lihegve áll, valaki egy széket tol alá, beleroskad, kezében az Írással, latinul felelget azoknak, akik kérdezgetik. A Császárt hadonászó fejedelmek és egyháziak veszik körül, közülük kiválik egy idő után a vádló.)

VÁDLÓ: Márton testvér, ha egynémely írásodban nincsen tévedés, azokat a császár kegyéből veszély nem fenyegeti. Vond vissza azonban tévedéseidet, máskülönben megsemmisülés vár, és örök feledés!

LUTHER *(Szinte felpattan a székből, mintha lángok vetnék fényüket az arcára.)* Míg a Szentírás bizonyságával vagy világos argumentatióval meg nem győztök, egy iótányit sem engedek! Lelkiösméretemhez, és Isten igéjéhez vagyok kötve!

VÁDLÓ: Ördög vigye a lelkiösméretet, Márton, a bőröd viszed vásárra! Sosem tudod bebizonyítani a zsinatok tévedését!
LUTHER: Igenis bebizonyítom! Itt vannak érveim! *(A Bibliát mutatja.)*
HANGOK: Al fuego! Au feu! Fire! Tűzbe vele! Tűzbe ám, teveled! Ki volt az? Csillapodjatok!

(A Császár int, hogy vigyék el Luthert. Kiáltozás, zajongás, kardok röppennek ki hüvelyükből, és csattannak össze, sisakrostélyok csúsznak le, szemek szikráznak, egyesek fáklyákat lóbálnak.)

(Odakinn kíváncsi tömeg fogadja Mártont.)

FÉRFIHANG: Megmondta Márton testvér: császári és pápai kard uralja a világot, miért ne csaphatnánk ki őszentsége kezéből emezzel amazt!
MÁSIK FÉRFIHANG: Nem ezt mondta Márton, hanem hogy Róma a babilóni szajha, láncon tart bennünket, igaz keresztyéneket!
LUTHER: Nyugalom, vigyáznak rám, nincs már veszély! *(Kezét hálaadással az égre emeli.)* Túl vagyok rajta, hála az Úrnak! *(A Herold kíséretében eltűnik a zsivajgó teremből.)*

(Luther lovon tovavágtató, csuklyás, köpönyeges alakját látjuk egyre kisebb méretben a térképen kanyarogni. Közben a Császár hangját hallani.)

KÁROLY CSÁSZÁR *(Spanyolul kezdi, tolmácsolják, fokozatosan elhalkul.)*
Seguro que un monje yerra si contrasta su opinión con la de la secular y universal Iglesia... Bizonyos, hogy egy szerzetes tévelyeg, ha véleményét szembeállítja az évezredes, egyetemes egyházéval. Miután meghallgattam Luther hamis tanítását, őt elküldöm, feltételül szabván, hogy többé nem prédikál, lázadásra nem bujtogat. Úgy járok el vele szemben, mint nyilvánvaló eretnekkel, és felszólítalak benneteket, hogy keresztyéni kötelességtekhez híven ti is mindannyian így tegyetek!

(Pletykázó szolgálók arca villog, hangjukat halljuk.)

SZOLGÁLÓ: Na, csak nem esett bántódása!
MÁSIK SZOLGÁLÓ: Úrféle az úrfélének nem vájja ki a szemit!
FÉRFIHANG: Parasztember gyereke az, mint bármelyikőnk!
SZOLGÁLÓ: A papok csak urak, bárki fia az apjuk!
FÉRFIHANG: Nekem komám a hóhér, már feni a bárdot, elhihetik!

(Luther pontnyi figurája eljut a térképen Wartburg váráig.)

Kőháti Dorottya lelkész, újságíró, rádiós műsorszerkesztő. Az Evangélikus Hittudományi Egyetem elvégzése után a Budavári Evangélikus Egyházközségben szolgált lelkészként. Teológiai tanulmányai után felsőfokú újságíró oklevelet szerzett. A *Híd* (korábbi nevén: *Missziói*) *Magazin* és regionális rádióműsorok szerkesztésével kezdte meg egyházi médiamunkáját. A Magyar Rádiónál 1998-ban szerzett műsorvezetői-bemondói oklevelet. 1999 januárja óta a Kossuth Rádió *Evangélikus Félóra* című műsorának szerkesztő-műsorvezetője. Rendszeresen publikál egyházi és világi lapokban, valamint evangélikus missziói rádióműsorokat készít regionális rádióadók számára. A Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodájának médiareferense, az *Evangélikus Hírlevél* felelős szerkesztője.